

632(3)

K34/79 A Mosehle.

1-41*

s 632(3)

9/19/43

0

11

NOV 8 1943

REC. 8. 11. 43 K34/79

632(3)

632(3) s 632(3) MONITOR

EXERCISE BOOK SKRYFBOEK

632

632

NAME
NAAM

From A Mosehle

CLASS
KLAS

To Dr J.M. Van Warmelo

SCHOOL
SKOOL

P.O. Box 384

*Pretoria
all done by D
gr 24/11/44*

Registered No. 513/31.

632

PP. 1-41

K34/79

632₍₃₎

8/79

A. S. Mosehle

rec. 8.11.43.

Cattle husbandry in
Bopedi

13 p. ind. £ 1-5-0

typed
632

all

632

1. 632

K34/79

~~Maina~~ a Maina a Mabêlê Thoro, ka mohuta

wa one

- 1 Hlaka le tala
- 2 Lentkate
- 3 Masêka-a-swere
- 4 Tšêkô
- 5 Mamolohwane
- 6 Phalê
- 7 Morudu
- 8 Monutšwane
- 9 Mohloka-hlong
- 10 E-Sefiwe
- 11 Mola-noko
- 12 Baxale
- 13 Seakxofane

Kxomo

Kxomo ke seruiwa se se fetang diruiwa kamoka tše batho ba di ruileng ka mohola, e na le mohola o moxolo mo bathong xo feta diruiwa tšohle.

↳ Ka kxomo re kxona xa nyala mosadi. Xa mothe wa lesoxana xoba monng a ka nyala mosadi ka diruiwa (Dinku, Dipudi) xome mo xare xa tšona xwa hlotixa kxomo; xona lenyalo le ke lenyalo eupya xa se le le tumišexaxo xaxolo. Lenyalo le le tumišexaxo xaxalo, le le le nang le dikxomo mo xare xa di huswane; le xa e kaba kxomo tše 3 xoba tše 5 mo xare xa dihuswane tše nthai leo ke lenyalo le rētēxaxo.

Seēma se re:

II Kxomo e axa motse,,

Fa o ba šupa xorei. xa motho a ~~ba~~
 le dikxomo o khōna xo nthōa Palō e
 nqwe ya dikxomo mo šakeng la
 xaxwe a nyake mosadi yo a monako
 a sena le monna fela a na le bana
 ba a ba tswetseng ka bo-otswa
 bana bá ba bo-otswa e tlo ba
 bana ba monna yo a nthšitšexo
 dikxomo, a nyala mmabō.
 e tlo ba bana ba xaxwe katšišō
 le yena o tlo ba laola ka tišō e
 le tatabo, le xe a sešū a ba
 tswala. ka bakala dikxomo tše
 a di nthšitšexo a nyala mmabō
 ke tataxo bana bá. o tlo ba bušā
 a ba laola ka mo a ratang, a
 rwala mabaima a bona le
 melato ya bona ku xo se belale.
 ke tatabo o ba tswetše ka kxoma.

III Xape le xa lesoxana xoba monna a

ka re xe a thoma xo nyala mosadi
 a hwetša mosadi yo a na le ngwana
 ngwana yo o tla bitšwa ngwana
 wa monna yo a nyalang ka xo nthša
 dikxomo, ka bakala kxomo tše
 o tla bitšwa ^{ngwana} wa xaxwe ka tišo
 o motswetše ka dikxomo
 Seima se re ngwana ke wa dikxomo

IV Xape monna xoba mosadi xe a ka
 ba le morwa wa lesoxana e a bolotšeng
 xomme a hwa a sešū a nyala
 xomme batswadi ba na le Dikxomo
 ba a kxona xo nthša dikxomo ba
 ya xo nyala kxarebē mo ba ka rateng
 xomme kxarebē e ya bitšwa ka
 leina la morwa wa bona e a
 sa hlwenz a phela, ya ba mosadi wa
 xaxwe le bana ba kxarebē e e tlang
 xo ba tswala ba tlo bitšwa ka leina
 la lona lesoxana lela le huileng kxale
 le sešū la nyala. Eupya ka dikxomo ke

632

K34/79

5

Mosadi wa xaxwe ka tšišo. E
bana ke ba xaxwe ka tšišo.

Mosadi yo a ka no belexiswa
bana ke monnaxo mohu xoba e
mong wa leloko la kxaupei la tšwanelo
eupya bana ba ka se bitšwe ka
yena yo a ba belexeng auwa! Ba tla
bitšwa ka tatabo e a ba tšwetšeng
ka dikxomo.

V Xape xe mosadi ele moopa
o Axona xo kwana le monna wa
xaxwe xomme ba ntšil dikxomo
ba nyale mosadi ka tšona xomme
mosadi yo moopa yo a belexeng
xe a e ba le bana xa ba bitšwe
ka yena eupya ba bitšwa ka
mosadi yo awa moopa yo a
ntšitšeng dikxomo xo nyala kxaribe
e e mphsa xone e tle e mo
hlatswe "Dirape" ke xone yo a
tlileng xo mmele xela bana ka

xe yena e le moopa. Mosadi yo
 mofsa e a ka belexitwa bana ke
 yena morina e wa mosadi wa
 moopa. Le mo theelong ya maina
 a bana mosadi e mofsa e a ka
 se kxone xo reela maina a ba
 leloko labo, o tla reela maina a
 ba leloko la bo mosadi yo wa
 moopa, yo a mo nyetseng ka dikxomo,
 ze a ka rata xo reela leina le beng
 la ba moloko wato o tla ba le
 thewanilo ya xone a kxopela xo
 mosadi yo wa moopa a mo nyetseng
 ka dikxomo! Xe yena a dumela o
 kxona xo mo xafela. Xe a sa dumelle
 o kxona xo xana xome e mofsa
 a homola ka ntle le pelaelo.

Seema se re:

- VI Xo hwa motho kxomo xa chwe
 (A) Fao xo supa xone: ka lesoxana le
ka nyala mothepa (kxarebe) ka dikxomo

Xomme ya re ka moraxo xa lebaka-
 nyana lesoxana le la hwa mokhomong
 ba sešū ba be ba ba le ngwana wa
 mathomo (maitšibulo) xoba ba sana
 le ngwana o tel feela, lesoxana le hwa
 mosadi yo xa a na theswanelo ya
 xo ka nyalwa xape, auwa! Mosadi
 yo o swanetšō fetšā lebaka le ngwana
 kamoka ele mokhlooxadi, ka moraxo
 xa ngwana a tlošwē meriri ya
 bokhlooxadi a apolwe diaparo tša
 bokhlooxadi a apeswē diaparo tša
 lethabo, xomme a šupetšwe ke
 batwadi ba lesoxana le le huiheng
 monna yo a swanetšeng xo mo
 khokomela le xo mmelexišā bana,
 ka bakala dikxomo tše di monyetšō
 xa na theswanelo ya xo ka nyalwa xoba
 xo xana ditaelo tšohle tše a di newang
 ke batwadi ba lesoxana le le huiheng
 le monna e a mo laetšwang ke bona
 batwadi xa na theswanelo ya xo ka moraxo
 ka xobane o nyetšwe ka dikxomo tša bona

monna e a swanetšeng xo hlokomela
 mosadi ye wa mohloloqadi. e ka ba
 monnaxo mohu e seng moxolwane
 wa mohu. Fao xo a ila. E moxolo xa
 a na thswanêlo ya xo tsena mosading
 wa monyanana, xo dumelêšwe
 e monyane xo tsena mosading wa
 moxolwane xe a huile e seng a
 phela, Cupya ka bakala dikxomo tše
 di tšwileng ka leina la lesoxana le
 la le huileng xa di e ya xo nyala mosadi
 yō; bana kamoka ba ba tlang xo
 sala ba belexwa ke lesoxana le eleng
 monyanana wa mohu ba ka se ke ba
 be ba bitšwa ka yō monyanana, auwa
 bu tla no bitšwa ka yola a huileng.
 o ba tswetše ka dikxomo ke ba
 xaxwe le xe a huile o ba tswetše
 ka xomo le xe huile, e monyane e,
 yena o belexela moxolwane o tsoša
 lafa la moxolwane, le maina a beng a be e
 swanetše xo reelwa ke moxolwane.

(B) Xe lesoxana le ka nthoša Dikxomo
 la nyala Kxarebê xomme ya re
 mohlomong ba sa na le ngwana o
 tee, xoba ba sešū ba be ba^{se}le ngwana
 Kxarebe e' ya hwa. Xona kamoraxo
 xa ngwaxa lesoxana o swanetšo
 boela kua xa bo Kxarebê e e huileng
 xo yo nyaka e mong mosadi, yo a
 bitšwang ka xore ke: Seyantla 'seyantla'
 xe a ka hwetša ele e monyenyanane
 o swanetšo mo letela xo fihlela
 xe a ka xola. Xe batswadi ba
 Motheba yo a huileng ba ka
 xana xo fa lesoxana le, Seyantla
 (mosadi e mong) xona ba swanetšo
 busa Dikxomo kamoka tše di beng
 di nyetše Kxarebê ela e huileng.
Fao ke thlalano

VII Melato e e lefiwang ka Kxomo

A) Molato wa xe lesoxana le imisitše Kxarebe
 xome a sa rate xo mo nyala Tefō ke Kxomo
 ya tswetši. (Komo le namane) = Kxomo tše 2.

- b) Molato wa xe monna a imisitše mosadi wa monna e mong wa xabo tefo ke Kxomo xa sethōlē (1)
- c) Molato wa bohodu byo batona-tona tefo Kxome
- d) Molato wa mathe xe a iteile e mong ka titišō e šoro e nyakang xoba kolaō tefo Kxome
- e) Molato wa Katō xe lesoxana xoba monna a kata mosadi xe mo xapeletsā xo dira bootswa le yena xome mosadi xoba kxarebē e sa rate tefo ke Kxomo tše 5.
- f) Molato wa xe motho a ka tšela ngwan^g wa xaxwe wa lesoxana xoba mošitsana a ya xo mmolotsā Kxosing e šele, e seng ya xabo tefo ke Kxomo.
- g) Xe motho a rata xo reka Kxomo ka dipudi o swanetšo nthōšā pudu tše 21. xa a rata xo reka ka dinku a ka nthōšā dinku tše 17. e ya motšō e bitšūšā xone ke Heōxō mo dipuding xoba dinkung

K34/79

thekō e ke ya xe matho a reka
 kxomo ya tsadi sethōlē. ke thšupo
 ya xone xe kxomo e e ka hwa e
 sesu ya tšwala xona ke boēle xo
 morekišī a mphe e ngwe, yena
 morekišī a ka tšea nama ya e e
 huileng a ija xe moreki a ka reka
 kxomo e ya sethōlē ka Pudi tšē
 20 feela, xo senexo ya matsō xona
 ke xone xa kxomo e e ka hwa pele
 xa xe e tšwala x fedile moreki a
 ka seke a hwe a boela xo morekišī
 xo yo nyaka seantlō (engwe)

(H) Xe matho a reka kxomo ya Pholo
 o nthōa dipudi tšē 20 feela
 xa ele dinku ke 10 feela,
 seo ke thekō ya kxomo e
 mphsa ya Pholo e e faxotšweng
 xa e sesu ya faxolwa e sale
 Pōō ya "Maritē" xona e rekwa
 ka Pudi tšē 21 xa ele dinku ke tšē 11

He xone e ya motsō e bitswa xone
 ke "thipa" ke xone: xe pōwana e'
 e ka hwa lebakeng la xe e faxolwa
 ya bolawa ke lefaxolo xona
 moreki ka e' ya motsō o boela
 xo morekišī a išā le nama ya
 yona xone morekišī a jē nama
 e', xome a nthšē e nqwē xape
 kxomo bakeng sa e la e huiheng
 ka xo bolawa ke le faxolo
 fao xo direxa xa tee feela ka
 xone seantlo xa se be xa bedi
 se ba xa tee feela

9) Theko ya kxomo ka thšalele le
 yona e ba byalo ka ya xe
 xo rekwa ka dihuswane motho
 o swanetšo nthšā xo fitišā xone
 xe e ka hwa e sešū ya tewala
 koba ya ba lengopa moreki a boele
 xo morekišī xone a nthšē e nqwē
 e lotlileng bakeng sa e' e salokang

xa thekō ya Kxomo ele £10.
 moreki o tla nthšā £11. xone etle
 e-re xe e ka hwa a Kxone xo ya
 xo morekišī xome a nthšē e
 lokileng. seo se direxa Kxomang
 ya Pholo xoba ya thsadi mo bofeng
 biya tšona.

(J)

Thēko ka Mabêlê
 Xe motho a nka Kxomo ka
 mabêlê xome moputsoi wa Kxomg
 ele mekotla e lesome (10) morekišī
 o nthšā 10, la mekotla le seroto
 (ntlatla) e Kxolo ya mabele seo ke
 xone: xa Kxomo e ka ba le mokxwa
 o mong o mabe xo hwa, xoba
 lengopa moreki a tle a boe a nyake
 "le antlo" seo se direxa thekong
 ya Kxomo ya thsadi ya sethole a xo
 ya Pholo xa e sešū ya faxolwa.
 xoba ya direxelwa ke Katsi e nqwe
 ya lehu e sešū ya ba le mohala o mokolo xo

moreki.

K34/79

Kxomo e hlabelwa monyanya
 xe motho a hlabile kxomo mo
 monyanyeng wa morwa xoba
 morwedi wa xaxwe monyanya
 o o a tumišera xaxolo ka batla
 leina le la xore: o hlabile kxomo
 monyanyeng. Kxomo e hlabilweng
 monyanyeng xa e abiwe ditso
 xo fo tšwa setho se tle mo xo
 yona eleng leklari ke xore dipxopo
 tše 5. sona ke seaba sa kxosi
 ya motse ditso tše ding tšona
 di a upeiwa mo pitseng ka xo
 kxabelwa diripana. Ripana
 xore e tle e be sešeba. sa
 Maxôbê a monyanya. tše ding
 diripana di sexelwa batho di
 sešu. tša apeiwa xore le bona
 be ye ba beš malapeng a bona
 balactše xore ba be ba biditwe ka

taletšō manyanyeng. Nama
 e' e -sa butšwang xa e sexêlwe
 batho bahee mo manyanyeng, e
 -sexêlwa feela ba ba hiditšweng
 ka talletšō ya leloko, basadi feela
 e sexo methepa. le banna le
 masoxana.

Letlalō la Kxomo

Xa Kxomo e tlabilwe mokxopa
 wa yona o a bapalwa ka dimapolo
 wa ōma xe o omile o a phuthwa
 xa botse o bewa matinding. Ke
 moraxo mahumaxadi wa lapa o
 apeya byalwa. Xe byalwa bo budule
 monna wa lapa o laletšā banna
 ba motse wa xabo o ba laleletšā
 letšema la xo tla xo mothušā xo
 fāla mokgopa o; ka xona banna
 ba tla ka dipetlwana tšā xo fāla
 mokxopa ba bera mokxopa ka
 meetse a a apilwego a bonutho

xone mokxopa o kolobê, xa o
 Kolabile banna ba thoma xo
 fala mokxopa o ka diphala (Dyettlana)
 ba nthša Dithlono mo xo ona
 Dithlono tša mokxopa wa kxomo.
 le tšona di a lewa, di dirwa
 sešeba sa xo šeba boxobê xe
 di apeilwe xabatsze di budule.
 Xe modiro wa xo fala mokxopa o
 fedile monna o nyaka makhura
 le mōōkō wa dithšidi o thobšā
 mokxopa ka ōna ka moraxo xa
 niatsātki a se ma kae o a o
 šoxa xone e be o bolēta. Xe a o
 šuxile ele o boleta. O bitšwa
 xone: Ke moxašwa. Moxašwa
 o wa kxomo, e kxona xo ba kobō
 ya xo aparwa bošexo mo malaong
 kape mo Moxašweng xo ka
 nthšwa setšwalō sa basadi
 sa ka nthaxo se se bitšwang
 xone ke: Ntēpa. yona e ka tšwalwa

ke banenyana, ^{K34/79} methepa, basadi ba ditšibula le bakhekolo. Xape mo moxasweng xo kxanwa xo sešwa setšwalo sa ngwalé ke xone mothepe e a ballaxi sona se bitšwa ka xone ke: Sekxethu.

Le setsiba sa xo rokélélwa mo madulong a di ntlatla le a methoto tšeo kamoka di dirwa ka moxaswa wa kxomo.

5. Xape ka mokxopa wa kxomo xo kxonwa xo dira marala a xo bōfa dipholo xa di lema le xa di xoxa madixa le tšé dingwe. Xape ka mokxopa wa kxomo re kxona xo thutha bahu ba rena ka ōna xe re ba boloka mahitleng.

6. Kxomo xape e hlabiwa mo lehung xone e be Kxōxa. Xape e hlabiwa kamoraxo xa lehu xone e be Thleboša. Xemotho a ka hlobosā

Tataxwe ka Kxomo xoba ngwana
wa xaxwe ka Kxomo. ke tumišexo
e Kxolo motho eo o a rētēxa.

Boditsi bya Kxomo

Boditsi bya Kxomo bo na le mohola
mo bathong ka byona batho ba
basadi ba tatēlwa masēka a
maoto le a matsōxo le a dipotana
xape. ke sebōko se se botse
sa batho xo ipoka dintšhi.

Mosela wa Kxomo

Ka ona batho ne Kxona xo dira
moxatla wa xo xatlēla marumo
le matsōlo le mepeng ya dilēpe
xe e palaxile e nyaka xo robēxa

Lešaka la diKxomo

Mohola o moxolo wa lona ke xa
xo bolokwa batho ka fa xolona
xape mo šakeng la diKxomo xa xwa
dumelēlwa xe xo ka tsena mosadi yo a

sa belexang le xa eli Kxaribê e
 Kxolo xoba ngwanenyana e moxolo
 e a šetseng a bona Lehlapô-kexore
 e a šetseng a bona madi a Kxwedi
 Ke moila xe basadi ba tsena ka
 šakeng. Xo ka tsena fella Bitsanya
 na ba e sa leng ba banyane, ba
 le šung ba fihllwa ke mabaka a
Lehlapô

Morolê

Ke selo sa mohola mo xo fapoxile
 bana xe ngwana a fapoxile mo
 lapeng xoba mo ngwakong xo thšellwa
 morolê mo mafapoxeng xo a
 fšellwa ka ôna xomé monkxô
 o mobe wa mafapoxa o tloxa
 ka pele le xo tloša mabošledi a
 mebala ea mafapoxa mo lapeng.

Bolokô

Boloko bya Kxomo bo ratexa ka Kudu
 xobane xe lapa le Kxopilwe ka byona le

ba le letaxo le le botse le ngwako
xe o-Kxophilwe ka bolōkō e ba o mo
botse lebatō la ona le a dulera xa
xo ve le lerole. Xape bolōkō bya

Kxomo bo tšiša lebatō la lapa le
la ngwako xore le seke la Kxoboxa
le tšyē. le mebotō ya lapa xore e
seke ya Kxobolwa ke meetse a
pula.

Dinaka

Ka dinaka tšā Kxomo batho re
Kxona xo ~~ba~~ dira mohloxo wa xo
lomexa le xo dira Kxamēcō ya xo
Xamela maphi a xo šeba boxōbē
le xo xa meetse ka ona a xo nwa
le xo hlapa mahlō le diatla mo
Kxovong xoba mo Leobong la morithi
wa bauna.

Mašoboro a Kxona xo xa mohlepo
ka... lona naka la Kxomo xe ba
e ya xo xasā mohlepo kua Temong
le mo difateng.

Ditso tša Xomo

Maoto 2

Matsōxō 2

Moklobolo 2

Lehlakoni 1

Lehlakosana

Letswilē

Leumo.

Hlōxō

Lexata

Morata

Seledu

Tša ka teng xa Xomo

1 Moxodu.	10 Cetwalo
2 Lebētē.	11 Sa bohloko
3 Lehwele.	12 Sebudula
4 Ngati.	13 Moswang
5 Mala	14 madi
6 Leswafō.	
7 pelo	
8 sebētē	
9 Dipheiso	

Xo Hlabya xa Kxomo.

Xe monna a hlaba Kxomo
lapeng la xaxwe. O tsebisä barwa
ba xaxwe ba ba šetšeng bana
le malapa a bona le barwedi ba
xaxwe ba le bona ba šetšeng ba
ile maboxadi a bone.

Ha moraxo o tsebisä bana
ba xabo ba leaxo. Le mosadi wa
xaxwe o tsebisä basadi ba xabo
ba leaxo.

Xa monna yo a sešü a
ba le barwa le barwedi ba
ba leng malapeng a bona o
tsebisä moxolwane le monnaqwe
le Kxatšedi tša xaxwe tše di
leng malapeng a bona.

Xe bohle ba tlile banna ba ya
mo šakeng ba tšea ditšala ba
tšema Kxomo e Hlabyang Kwateng
mongwa Kxomo o tšea lerumu o nea

e mong wa bana ba xabo yo a
 mo tsebany xone o kxona xo
 hlaba, ^{omonea Perung} xone a hlabe kxomo. Yene
 o batamela kxomo mo thabelong xo
 lebana le pelo o a e hlaba, xa xo
 dumelwe xone kxomo e be le
 ntho e tee ya lerumo e swanetsa
 ba ntho tse pedi tsa lerumo ke
 mohlabo o mobotse o ratexang
 xe kxomo e hlabilwe xa bedi ka
 lerumo banna bohle ba ba leng
 fa thlabeng ya kxomo ba swanetsa
 khumama ka tolwane kamoka xone
 kxomo e u e ka pele xe ba ka fela
 ba eme ka maoto. Bare kxomo e
 diexa xo wa fase xone e hwe.
 Xe kxomo e huile xo ema mong
 wa kxomo ka thipa ya xaxwe e
 a e tladitseng ka sehlae sa
 xo kxona xo efa le xo thasa meletso
 o fatola kxomo e huileng ntho e mo
 xare le ka mo matxakeng a dihlako

Xona o tsebisā bana ba xabo
 xone še, e melle e huile batamela
 le bueng xape o tsebisā bana
 ba xabo xone yo a itsebang a
 sa tšwa xo boloka motho wa
 Mohu a seke a batamela mo
 setotong sa Xomo. Xexo ka ba
 xo motho yo a kileng a swara
 setoto sa motho le baka la
 Kxwedi xoba dibeke xoba
 Matsātsi, yena a seke a batamela
 mo Kgomong e huileng ixa e le
 yo. a kileng a swara setoto sa
 motho xome xo šetsše xo fitile
 Kxwedi tše 2 yena xa a nataba,
 a ka batamela setoto sa Komo.
 Xa motho yo a kileng a swara
 Mohu mo xo yena xo tšabya
 bolwetši bya Leatla ~~ka~~ bolwetši
 bya leatla ke bolwetši bya ka
 teng byo bo tlišwang ke motho
 yo a kileng a swara setoto sa

motho yo a huileng xe a ka
 swara setoto sa Kxomo, Pudi xole
 nku a e bua a sana le Kxwedi
 xoba beeke xoba matsatsi o tsenya
 batho bolwetai bya ka teng bya
 lethōollo le le bohloko la xe loma
 ke ka teng, teng eo e ~~bitšwa~~ ^{bitšwa xore}
 ke Leatla. Xe a le xona o tla boela
 moraxo a dula Kxole le babuša
 Kxomo xe a se xona banna ka
 moka ba tla bua Kxomo xe ba
 feditše xo bitšwa monna wa
 sethaxa yo a tsebang xo nthša
 lehlakori la mošate mo Kxomong
 yena o nthša lehlakori monna yo
 a tsebang xo nthša lehlakori o
 bitšwa xore ke Mophakaloxanyi.
 Xape lebakeng la xe ba thoma xo
 bua Kxomo e, xo tsoxa e mong
 wa banna o tšea thipa ya
 xaxwē o nthša nama ya
 seledu sa Kxomo e e buiwaxo

nama e' ya seledu sa Kxomo xo
e apeiwe ka pitsa. e a bešwa
mo mollong. e lewa ke banna
kamoka ba ba buwi, ka lebakala
xe ba buwa Kxomo e.

Xe Mophakoloxanyi a feditše xo
nthša nama ya lehlakori la Kxomo
e, le eleng kablō ya Kxosi, o
thoma xo nthša ditšo kamoka tša
Kxomo, xomme di rwalelwa lapeng
xape xo hitšwa mosadi e mong wa
basadi ba leaxo o tliša maeta
mo šakenq. maeta o ke wa
xone xo thšelwe madi ka mo xo
ona madi a Kxomo e e khabileng
ōna a kwetšwa a tletše ka mo
teng xa Kxomo, xomme a xelēlwa
ka maeteng a lotwa xa a thšollewe
fase xo lahlwa.

Mophakoloxanyi xe a nthša setho
se seng le se seng mo Kxomong o
swanetšo fele a seka nama ya sexoba.

sethong se seng le se seng, e be
 sexoba se se ka lekanang maxofsi
 a mabedi a motho. Sexoba se sona
 se šala mo kxomo e buiwang xona
 xa se išwe lapeng, dirama tšeo
 di fiwa barwadi ba ba rwalelang
 ditšo tše tša kxomo lapeng. yo a
 rwaletšeng leoto lapeng o fiwa sexobane
 se, yo a rwaletšeng le tšoxi byalo
 le yena. sethong se seng le se seng
 byalo. Kamoraxo xo nthšwa moxoda
 o phulelwa mo šakeng. mošwanang
 o thšollwa ka mo šakeng le ona o
 rwalelwa lapeng. le mala, ona a
 yo phulwa ke basadi kowa lapeng
 le xo a hlatswa ka meetse.

mo moxodung xo šadišwa seripang
 sa sebete se se ka lekanang le
 lexofsi le tee la seatlha sona se
 bitšwa xone ke "Pudulatsa"

Sebete sa kxomo kamoka xa sona
 se a bešwa se lewa ke banna bohle ba

matse sona xa se kobelwe xa se
 išwe lapeng. Sabolloko sona se
 a nthwa se a lahlwa, koba xo
 Phulelwa mo sebeteng se noka
 sebeti byalo ka xa e le letswai.
Lebeti le lehuwe tšona ke
 dinama tše di apeiwang bana
 ba badišana ba basimanyana.
Lehuwe le a apeiwa Lebeti le a
šimelwa. Sebudula sona se a
 lahlwa xa se na mohola.

Mošwang wa Kxomo ona xa ona
 mohola o thšollwa fela mo morobeng
 wa mo šakeng o fetoxa mmutele.
Madi a Kxomo a apeiwa ka
 moro a ritwa a dirwa sejo
 se se bitšwang kore ke Bobeti
 xe bo apeiwe bo budule bolewa
 ke bohele le basadi ba leaxo ba ba
 bileditšwego thlabo ya Kxomo xe
 ba bala malapeng a bona ba thšelwa
 byona Bobeti le xo sehelwa moxodu

xone le bona ba ye xo sêba
maxôbê malapeng a bona.

Diphiso ke nama e e lewang ke
Bakxalabye le Bakxekolo f eela.

Nzati ke moxodu o o sexaxanye-
tšwaxo babui ba kxomo.

Mala, Pelo, Letswalo, ke dinama
tšê di šalelang mong wa lapa xa
di abiwê mong wa lapa ka xo
rata xa xaxwe a ka fa baxwera
le xa e le xo fo dija kamoka ka
mo a ka ratang.

Xa mothe a na le barwa. ba 5
seaba sa morwa e moxolo yo a
setšing ale lapeng la xaxwe ke
Leoto yo a mo hlattamang
seaba sa xaxwe ke Letsôxô
wa boxaro le wa 4 bona xa ba
na seaba ba ka hlakanywa nana
ya letsôxô le leng xone ba le ripaxane
ka boxare. Leoto le lengwe le leumo

K34/79

tšona xa di abiwe di šala ka
lapeng, ke tšā mokxalabye le
mokxekolo le morwa wa mafetelo
wa mošala-lapeng.

Ke motho a na le barwedi ba 4
seaba sa morwedi e moxolo e a
leng lapeng la xaxwe ke mohlobolo
o moxolo wa ka thokong ya tšoxo le
le tona. Xomme yo a mohlattamang
o abelwa mohlobolo o monyane
wa ^{thoko} tšoxo le le thoadi. Ke wa
boraro a nyalwa a e ya lapeng
la xaxwe. Xona tatabo o nthoša
kxomo mo šakeng o swaela yola
e moxolo ka yona o mo nthoša
kabelong ya xaxwe ya nama ya
mohlobolo, yona e fetolwa xo-
ba seaba sa manyana yo a mo hlattamang
eleng Mohlobolo o moxolo. Yola wa
3 a sa tšwang xo ya lapeng la xaxwe
yena seaba sa xaxwe e ba mohlobolo o
monyane wa thoko sa tšoxo le le thoadi

Xe morwedi wa 4 a nyalwa a e
ya lapeng la xaxwe, Xona tatabo
Xape o nthša morwedi wa xaxwe
wa 2. Seabeng ka xo mo swaēla kxomo
xome a fetole mehlobolo e ya.
Kxomo xone morwedi wa 3 a, tibelwe
mohlobolo o moxolo morwedi wa
4 a abelwe mohlobolo, o mongane
yo wa 3 le wa 4 bona ba dutše mo
seabeng sa bona ka xe ba sena
banyanana; xe bana le banyanana
le bona tatabo o nthša e mong le e
mong seabeng sa xaxwe ka
xo mo swaēla kxomo. Xome
seaba se -šale le ba babedi ba
mafêlêlô.

Mafsi a Kxomo

Kxomo ya thoadi e lola batho ka mafsi mafsi a kxomo de tšwele diripa tšē 3 xe e tšwetšē xe kxomo e tšwetšē le hono xome ra be ra e xama le lona tšatši le e tšwetšeng ka lona mafsi a o re a bitša xone ke: Kxatswetša ona a ka xangwa ka lebaka la matsatši a 3. xe matsatši a 3 a fitile xa e sale Kxatswetša. Eupya re a bitša Mothobē. mothobē ona o dula matsatši a 4 mo mokakeng wa kxomo, ka monaxo xa matsatši a Manē xa e sale Mothobē. Ke Lebese. xa e sahlwe e le Mothobē. Ke Lebese. re bitša xone e Alaološitše. Ke xone byale mafsi xa e sale Kxatswetša xa e sale Mothobē. Ke Lebese mafsi a Lebese re kxona xa

a nwa, le xo šeba ka ōna
 boxōbē a satšwa ka mokakeng
 wa Kxomo. a o re a bitšā xore
 !ke maphi a lebesi a sekhattla
 ke xore: maphi a a sešung a
 apeiwa mollong ka pitšā a fufu-
 dišwa. ōna re a bitšā xore
 maphi a sekhattla. Ke xore
 lebesi le le sešung la apeiwa
 kape maphi a Kxomo re Kxona
 xo a ja xe e le a bodila. Bodila
 re Kxona xo bo dera ka xo thšela
 maphi a lebesi ka pitšeng ya xo
 bopya ka letsopa (ntxwana) ra fela
 re mina meetse a hloya mo
 maphing a a leng mo pitšeng re fela
 re thšela lebesi tsatšē le leng le le
 leng re fela re mina hloya pele
 xu xe re thšela lebesi xo fihla xa
 pitšā e ka tlala ka maphi a bodila
 a a sa hlakanang le hloya e leng
Dithatha. Xe pitšā e letšē Dithatha

xona a ka leswa matsatsi a
 mabedi fella kamoraxo a solwa
 a bolilwa dioxong. le mexopong.
 a a lewa, ona a ka lewa fella
 xoba xo seba boxobe. ka ona.
 maphi a bodila le a lebesa la
 sekhatla le a a apilweng a
 kxona xo lewa ka nako engwe
 le e ngwe xe dikxomo di sa
 xangwa di sešu tša Phiso
 Xaxolo maphi a ba xona ka bontsi
 lebakeng la lehabula xe dikxomo
 di fula mabyang a matala.
 Maphi a dikxomo a lewa ke
 bana ba banyane le ba baxolo.
 Xape ka maphi a lebesa la kxomo
 re kxona xo apleya boxobe ka ona
 ra bo bitša ra reke: Lexala.
 Ke xone: Boxobe byo bo apilweng
 ka lebesa la maphi a dikxomo,
 eeng ka meetsi.
 Xape ka maphi a bodila re

Kxona xo apha boxobê ka òna
ra bo bitša ra reke: Kxêlêlê
ke xone boxobe byo bo dirilweng
(boapeilweng) ka maphi a badila a
dikxomo.

Ka maphi a dikxoma re Kxona
xo dira makhura. a a bitšwang
xone ke makhura a lefeklô.

Xo dira makhura
xo tšewa pitsa ya xo dirwa ka
letsopa e thubulwa masobana a 3
ka mo fase. xome e axelwa bothaleng
e fexwa xodimo xa byona. ka fa
xo yona xo thšelwa lebebe lamaphi
a lebese a a apeilweng le lebebe le
le okolotšweng maphing a badila
seo se tla dirwa tšatši le leng le
le leng xo fihla xe pitsa e e ka
tlala ka lebebe. masobana a a 3
ka mo fase xa pitsa ke a xone meetse a
hlaya a Kxone xo fele a dutla a seke

a dula ka fa pitšeng a hlakana le lebebe
 le. Xoba xe a ka hlakana, lebebe le ka
 bōla. Xe pitšā e e tletšē lebebe xona
 lebebe le a thsollelwa mo meētaneng
 le mo dioxong xo nyakwa mahuduwana
 a di phata tša xo rita ba rita lebebe
 le ka ona xo fihlela xa le thēma le
 ipopa xoba makhura a theēlē. xa e le
 theēlē le bewa matsōtši a 2 ka la 3
 a nokelwa mo pitšeng a a apeiwa xo
 tološwa xo dira makhura a xo tlola
 mmelle. ao a bitwa makhura
 a kephēhlō. maxōxō a xe xo be xo
 apeiwe makhura a, a bitwa
 xore ke Masōšwane, maphi a a
 tšwileng xa xo ritwa makhura ona
 a bitwa xore ke Mphēhlō. ka ona
 re kxona xo apha bokobe bya
Kxēlēlē. le xo sēba bokobe ka
 le xo buja re sēba ka ona
 masōšwane.

Maina a dikxomo le direto tša ona

Kxomo e thamaxana e bitšwa

1 Maiaakwena.

sereto

Maiaakwena maramaxana

matlapana a madula kxosi.

2 Selemela. Ke leina la Kxomo e Thamaxana

sereto

Selemela se tšwa mokwena

naledi ya Kxoxa mašexo

3 Moxolodi. Ke Kxomo e Pudutšwana

sereto

moxolodi mokāta tšile moxolo xa a

iname.

4 Phala. Ke Kxomo e Khulwana ya

bo sehlana.

sereto

Phala mphe marula ke monē Phuthi

ke tšwa Kxole.

5 Moretlwe. Ke Kxomo e Khulwana

sereto

Moretlwe wa lephalola Kxati sehopola

mothe letlalō.

6 Sepitsi ke lxomo e swana ya
lxatla e thweu.

sereto

Sepitsi e rivele nkata e etela
Moxodumo. Thaba tše lxolo xo ratana
xo etelana.

7 Matsoku ke lxomo e khulwana

sereto

Matsoku a dibilwana lxoloxolo
ke a khukhuna xodimo ke thšaba
melangwana ya basimanyana

8 Phōrōxōhlō ke lxomo e khabana

sereto

Phōrōxōhlō phulela xole malope
mammararō o kopane

9. Mamothšito ke lxomo e swana ya
ishō le tee.

sereto

Mamothšito a makwa Kxaladi
a makxōpō. Kxaladi nkabe ke sa
hwa leihlō nkabe ke ithlapelitsa
manong.

10
Sereto

Thsepe. Ke Kxomo e thšungwana
Thsepe ya Kxwara la matubeng
e šia dimpya e hlotsa

11
Sereto

Modiorwane. Ke Kxomo e Pšswana
Modiorwane mofaswana ngwana
wa kola la kubêla.

12
Sereto

Letswete. Ke Kxomo e swana
ya bo budutswana.
Letswete la morobakang la duma
re hlaba dithaka

13
Sereto

Lepelle. Ke Kxomo e Nalana
Lepellê la mamoxo du wa mabutš
le ka be le ipšša ra topa dithêlô

14
Sereto

Maruamaso, Ke Kxomo e swana
maru-a-maso, matêbêlê mašweu
maraka pula.

15 Mmanalane. Ke Kxomo e nalana
 Sereto Mmanalane a bo leputla thaxa
 sella lehlakeng melodi ya tšwa
 ka difata.

16 Mošidi-Kxomo ke Kxomo e swana
 Sereto Mošidi-Kxomo, serake se lapološa
 bafiti mona le pelo a fete.

17 Thaxane. Ke Kxomo e Thamaxana
 Sereto Thamaxane motšopa moxwaša-xwaša
 a thaba.

18 Hodi ke Kxomo e Thothwana
 Sereto Hodi xa ka xosea ke be ke reile
 H-ubela ke be ke reile Kala-Mareng
 ke reile kala ya maxosi a xofela.

19 Makxane; ke Kxomo e Kxwana
 Sereto Makxwane a mošupane mošupa
 tlala, tlala e tsoxe e fitile

41*

632

K34/79

20. Sebilwane. Ke Nxomo e Thongwana.
Sebilwane sa bo Phirwa meetse
ma laka sepela-maratatlala
dikwena.

Emol. S. 632.